

Kukharska N.O. Organization and Development of Transfrontal Relations in the European Region «Lower Danube».

Such concepts like «transfrontal relations» and «Euroregion» are examined in the article. The aims of creation of the European region «Lower Danube» are specified. Conception of the program of development of transfrontal relations is offered in the framework of the European region «Lower Danube».

Key words: transfrontal relations, Euroregion, border-line activity, European region «Lower Danube», conception of the program of development of transfrontal relations.

Надійшло 24.12.2007 р.

УДК 330.341.42:339.924(477)

В.В. Панн

Структурна трансформація економіки України у контексті євроінтеграційних процесів

Досліджено стан та перспективи розвитку вітчизняної економіки в контексті процесу інтеграції до Європейського Союзу. Зокрема досліджено стан та тенденції зовнішньоекономічних зв'язків України, виокремлено їх переваги та недоліки. На основі проведеного аналізу запропоновано напрями структурування вітчизняної економіки відповідно до вимог ЄС, з метою активізації євроінтеграційних процесів України.

Ключові слова: економіка, структура, інтеграція, глобалізація, процес, зовнішньоекономічна діяльність, світове господарство, інвестиції.

Однією із закономірностей світового розвитку є розгортання інтеграційних процесів, які посилились на зламі тисячоліть, поєднуючись одночасно з дезінтеграційними тенденціями. Значним є вплив міжнародних інтеграційних процесів не лише функціонування регіональних міжнародних систем і становлення нового міжнародного порядку, а й на існування окремих суспільств та держав, їхню внутрішню політику, на щоденне життя людей.

У загальному розумінні інтеграція (від лат. слів *integer* – цілий та *integratio* – відновлювати, поповнювати) означає поєднання в ціле окремих частин, елементів, які набувають деяких ознак цілого, а отже, – функцію систем. Як цивілізаційне явище, вона пов'язана з прагненням до впорядкованості суспільних відносин та людського соціуму загалом.

Сучасні міжнародні інтеграційні процеси розвивались у контексті процесів глобалізації і є одним з її виявів. Тому цивілізаційними і об'єктивними передумовами сучасних інтеграційних процесів є розвиток міжнародного поділу праці, міжнародної господарської кооперації і загалом посилення процесів взаємозалежності та тенденцій до організованості та впорядкованості на рівні глобальної світової системи.

© *В.В. Панн*, 2008.

Важливі передумови інтеграційних процесів у сучасному світі пов'язані і з проблемами безпеки та можливостями її реалізації через розширення взаємовигідного співробітництва. Створення у процесі інтеграції сфери (зони) загальних чи частково збіжних інтересів держав-учасниць зменшує загрозу вирішення суперечностей та конфліктів між ними насильницькими способами.

У процесі інтеграції посилюється взаємозалежність елементів, що знаходиться у взаємопроникненні не лише економічної, соціальної чи зовнішньої (на етапі політичної інтеграції) політик, а й у взаємопроникненні суспільств та впливу один на одного. Це зумовлює посилення процесів однорідності (гомогенізації) чи уніфікації в спільнотах, що інтегруються.

Міжнародна інтеграція є об'єктивним, складним та суперечливим явищем, що розвивається у протистоянні з дезінтеграційними тенденціями у світовій системі, характеризується процесами об'єднання держав і народів для спільного розв'язання проблем та реалізації спільних цілей, супроводжується посиленням взаємозалежності між ними аж до злиття в єдине ціле, виникненням спільних інститутів та правових норм, що забезпечують функціональну ефективність. Основними мотивами інтеграційних взаємодій у сучасному світі є прагнення забезпечити добробут, безпеку та стабільність розвитку суспільства.

Отже, в контексті глобалізації визначення напрямів розвитку вітчизняної економіки, спрямованих на інтеграцію у світове товариство, є надзвичайно актуальним на даний час завданням.

Дослідженню процесів інтеграції соціально-економічної системи України у світовий економічний простір присвячена значна кількість робіт вітчизняних науковців.

Зокрема, В.С. Загорський, Ю.Б. Іванов, О.В. Анненкова розглядають процес інтеграції України до ЄС через формування та розвиток відкритих для зовнішнього середовища соціально-економічних систем регіонів країни [1].

На думку В. Новицького, важливою умовою активізації інтеграційних процесів є негайна переорієнтація на науково-виважені програмно-цільові підходи до розвитку національної економіки [2].

С.Е. Сардак вважає, що прискорення процесів інтеграції України у світовий економічний простір можливе шляхом розвитку наукового потенціалу, відтворення промислових потужностей, збільшення експортного потенціалу [3].

Проте багато питань, пов'язаних зі структуруванням вітчизняної економіки до вимог розвинених країн з ринковою економікою, залишаються недостатньо вивченими. Тому метою даної статті є дослідження шляхів формування структури економіки, яка відповідала б структурним пропорціям економічних систем країн-учасниць ЄС.

На даний час Україна проголосила пріоритетним напрямом зовнішньо-політичного курсу держави інтеграцію до Європейського Союзу.

Основи зовнішньої політики України, механізм і тактику втілення її європейського вектора визначає низка документів, зокрема: Конституція України (ст. 18); Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р., яка підкреслює, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах», Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС (УПС), підписана 16 червня 1994 р.; Стратегія інтеграції України до ЄС, затверджена Указом Президента України від 11 червня 1998 р. №615/98; Програма інтеграції України до ЄС, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2000 р. №1072/2000 та ін. [4].

Проте однією з основних перешкод на непростому шляху до Європи є стан вітчизняної економіки, яка потребує структурного реформування та інноваційного напрямку розвитку.

Структура економіки України має ряд особливостей. Так, для України характерні низька частка галузей сфери послуг (у т. ч. побутових, фінансових) і висока частка промисловості, і особливо сільського господарства, у ВВП. На промисловість в Україні у 2006 р. припадало 38% ВВП (у Франції – 23%, Німеччині – 28%, Італії – 26%, Великобританії – 25%). Особливо великі відмінності у сільському господарстві. В Україні в цій галузі створюється 11,2% ВВП, у той час як у Німеччині, Великобританії і Бельгії – 1%, Австрії, Данії і Норвегії – 2%, Франції, Італії, Фінляндії і Нідерландах – 3%.

Недостатньо розвинені в Україні і галузі сфери обслуговування, в яких у 2006 р. створювалося 45% ВВП (у Франції і Великобританії – 74%, Німеччині та Італії – 71%) [5].

Величезні викривлення в інституційних засадах економічного розвитку та структурі доходів основних секторів стали сприятливим середовищем для посилення негативних тенденцій у розвитку галузевої структури економіки. Особливу стурбованість викликає поглиблення деформацій у структурі промисловості, прискорений розвиток її низькотехнологічних (за винятком машинобудування) галузей із застосуванням переважно старих технологій шляхом підвищення рівня використання наявних потужностей. Так, за період 1996–2006 рр. у структурі виробництва промислової продукції зросла частка чорної металургії – з 11,0 до 27,4%, електроенергетики – з 3,2 до 12,2%, паливної промисловості – з 5,7 до 10,1%. Водночас знизилася частка харчової промисловості – з 18,6 до 17,4%, легкої промисловості – з 10,8 до 1,6%, а машинобудування та металообробки – з 30,5 до 13,2%.

Особливо слід звернути увагу на переважну концентрацію обробної промисловості України на випуску низькотехнологічних виробів. Так, у 2005 р. на групу галузей, які, за методологією ОЕСР, належать до високотехнологічних, припадало лише 4,5% випуску продукції, 5,8% зайнятих та 4,0% здійснених інвестицій. Для групи середньо високотехнологічних виробництв ці показники становили, відповідно, 20,0, 30,7 та 18,8%, тоді як на середньо низькотехнологічні та низькотехнологічні припадало 75,4% випуску, 62,8% зайнятих та 77,2% інвестицій. Особливо вражає останній показник. Він свідчить, що процес закріплення за Україною низькотехнологічних сфер виробництва наростатиме і найближчими роками, попри всі розмови про інноваційний шлях розвитку.

Значними залишаються диспропорції в соціально-економічному розвитку регіонів. Це стосується співвідношення між максимальним та мінімальним показниками випуску промислової продукції на одну особу населення у різних регіонах, яке досягає майже 12 разів [5].

Якщо характеризувати стан зовнішньої торгівлі України з країнами – членами ЄС, то у 2006 р. спостерігалось збільшення обсягів як експорту товарів з України, так і їх імпорту з Європейського Союзу. Одночасно відбувалося зростання обсягів зовнішньоторговельних послуг та прямих іноземних інвестицій.

Експорт товарів до країн – членів ЄС становив 10869,6 млн. дол., імпорт – 15614,1 млн. дол. Порівняно з 2005 роком експорт збільшився на 18,1%, імпорт – на 31,5%. Негативне сальдо становило 4744,5 млн. дол. проти негативного у сумі 2669,7 млн. дол. у 2005 р. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,7, а в 2005 р. – 0,8 (рис. 1).

У загальному обсязі експорту країни частка ЄС становила 28,3%, імпорту – 34,7% (у 2005 р., відповідно, – 26,9% і 32,9%).

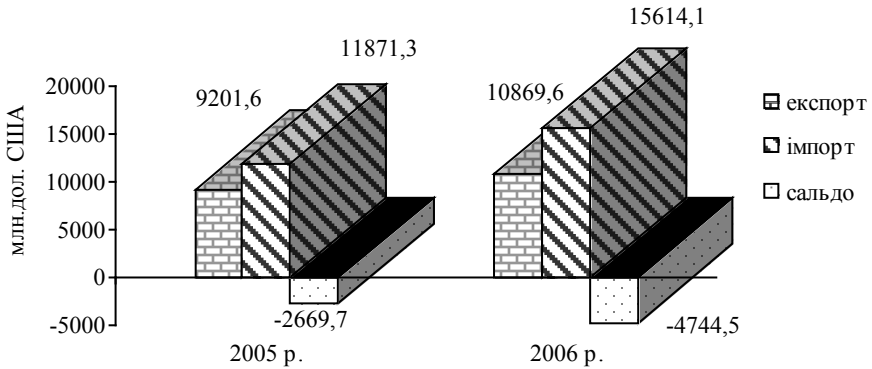

Рис. 1. Зовнішня торгівля товарами з країнами – членами ЄС у 2005–2006 рр. [5]

Головними партнерами як в експорті, так й імпорті товарів залишаються Німеччина (1283,8 і 4267,6 млн. дол.), Італія (відповідно 2503,4 і 1465,2 млн. дол.) та Польща (1344,5 і 2109,1 млн. дол.).

Вагому частку товарної структури українського експорту до країн – членів ЄС становили чорні метали – 24,4%, енергетичні матеріали, нафта та продукти її переробки – 13,4%, руди, шлаки та зола – 5,4%, одяг текстильний – 4,8%, електричні машини і устаткування – 4,4%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 4,3%, а також вироби з чорних металів – 3,9%.

Основу товарного імпорту з країн – членів ЄС становили котли, машини, апарати і механічні пристрої – 18,2%, наземні транспортні засоби, крім залізничних, – 13,5%, електричні машини і устаткування – 10,4%, полімерні матеріали, пластмаси – 7,2%, фармацевтична продукція – 6,1%, папір та картон – 4,4%.

У 2006 р. експорт послуг України до країн – членів ЄС збільшився на 28,5% і становив 2218,5 млн. дол., імпорт, відповідно, на 45,4% (1867,1 млн. дол.); позитивне сальдо зовнішньої торгівлі становило 351,4 млн. дол. (у 2005 р. – 441,9 млн. дол.). Питома вага експорту послуг до країн – членів ЄС у загальному обсязі становила 29,6%, імпорту – 49% (у 2005 р., відповідно, 28,1% і 43,8%).

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі українського експорту до країн – членів ЄС мали транспортні (64,3%), різні ділові, професійні та технічні (16,4%) послуги, а імпорту – фінансові (21,1%), транспортні (16,8%), будівельні (7,2%), роялті та ліцензійні (8,1%) послуги.

Головними партнерами, на які припадало більше половини обсягу експорту, були Сполучене Королівство, Кіпр, Німеччина, Бельгія, Угорщина, імпорту, – Сполучене Королівство, Кіпр, Німеччина, Австрія (рис. 2).

На даний час спостерігається істотний дисбаланс між розвитком зовнішньої торгівлі та розвитком внутрішнього ринку України.

Результат цього дисбалансу – надмірна зовнішньоторговельна залежність економіки при невисокому потенціалі залучення інвестицій, а отже, й проблематичність збереження існуючих структурних пропорцій, забезпечення високих темпів розвитку економіки на тривалу перспективу.

На практиці такий тип політики є, швидше, не результатом свідомого вибору, а спонтанним результатом дії ряду об'єктивних чинників, серед яких найважливішу роль відіграють:

- обмеженість внутрішнього попиту внаслідок збідніння широких верств населення та масштабного знищення заощаджень дореформених років.

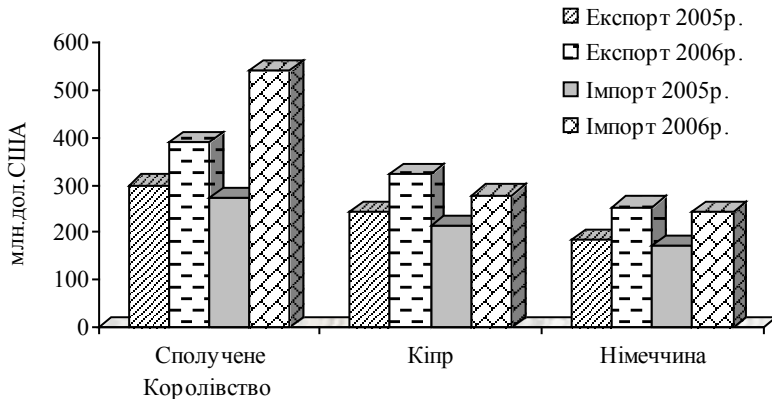

Рис. 2. Динаміка торгівлі послугами з головними партнерами – країнами – членами ЄС за 2005–2006 рр. [5]

Як наслідок – вузькість внутрішнього ринку, який, попри досить велику чисельність населення, формує невеликий обсяг платоспроможного попиту. За таких умов експорт стає гіпертрофовано значним чинником економічного зростання, що не є нормальним як з погляду економічної безпеки країни, так і стосовно перспектив розширення впливу країни на світогосподарські процеси. Вузькість ринку не створює належних стимулів для інвестування в країні (з боку як вітчизняних, так й іноземних інвесторів);

- відсутність системи захисту вітчизняної економіки від поширення вже «відпрацьованих», застарілих технологій, неспроможних вивести на траєкторію динамічного зростання;
- відсутність дієвої державної підтримки пріоритетних напрямів, стадій та процесів поширення нових виробництв і технологій;
- несприятливість інвестиційного клімату через незавершеність ринково спрямованих інституційних перетворень, високий рівень довільного втручання державних органів та посадових осіб у господарську діяльність, а також корумпованість, нерозвиненість ринкової інфраструктури. Поруч із вузькістю внутрішнього ринку, це відвертає від країни основні потоки капіталів.

Зокрема, обсяг прямих інвестицій в економіку України з країн – членів ЄС на 1 січня 2007 р. становив 15924,0 млн. дол. США, тобто, 75,2% загального обсягу інвестицій в Україну (на 1 січня 2006 р. – 12069,9 млн. дол., або 71,5%) (рис. 3).

Головними країнами-інвесторами, на які припадає 83,5% загального обсягу інвестицій з ЄС, є Німеччина – 5620,7 млн. дол. (35,3% загального обсягу інвестицій з країн ЄС), Кіпр – 3011,7 млн. дол. (18,9%), Австрія – 1600,8 млн. дол. (10,1%), Сполучене Королівство – 1557,2 млн. дол. (9,8%), Нідерланди – 1493,0 млн. дол. (9,4%).

Обсяг інвестицій з України в економіку країн – членів ЄС на 1 січня 2007 р. становив 66,3 млн. дол., або 29,9% загального обсягу інвестицій з України.

Найбільші обсяги інвестицій спрямовано в Польщу – 24,2 млн. дол. (36,4% загального обсягу інвестицій у країни ЄС), Сполучене Королівство – 13,9 млн. дол. (20,9%), Іспанію – 13,8 млн. дол. (20,9%), Кіпр – 4,4 млн. дол. (6,6%) та Латвію – 3,5 млн. дол. США (5,3%).

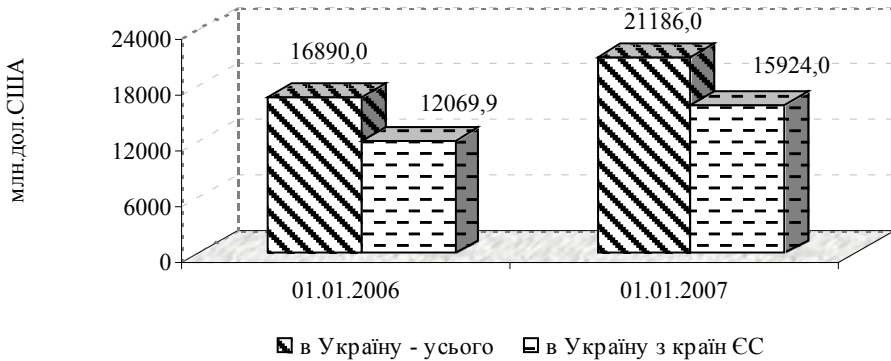

Рис. 3. Обсяг прямих інвестицій за 2005–2006 рр. [5]

Українські інвестиції до Польщі здійснювались з підприємств оптової торгівлі і посередництва в оптовій торгівлі (95,7% обсягу інвестицій у країну), Сполученого Королівства – з установ фінансової діяльності (99,1%), Іспанії – з підприємств діяльності транспорту (100,0%), Латвії – з установ фінансової діяльності (99,9%) [5].

У процесі подальшого розвитку для України вкрай важливо виправити два вищезазначені фундаментальні недоліки. Це сприятиме корегуванню типу політики щодо включення в процес глобалізації економіки. В майбутньому таку політику можуть характеризувати наступні основні риси:

- при збереженні значної ролі зовнішньої торгівлі, у процесі відтворення ВВП має відбуватися деяке зниження показника залежності ВВП від неї, що відобразить реалізацію пріоритету розвитку внутрішнього ринку. Така парадигма розвитку зовсім не суперечить курсу країни на економічну відкритість, рівень якої, навпаки, у функціональному плані (з погляду відкритого характеру зовнішньоторговельного режиму країни) після приєднання до СОТ має зрости. Йдеться про прискорений розвиток внутрішнього попиту і пропозиції, порівняно із зовнішнім попитом та пропозицією. Причому цей процес стимулюватиметься не тільки внутрішніми причинами, а й зовнішньою – уповільненою динамікою світового господарства, особливо в групі найбільш розвинених країн;
- відбуватиметься інтенсифікація процесу внутрішнього та зовнішнього інвестування економіки країни – при значному посиленні ролі прямих іноземних інвестицій у розвитку української економіки. У міру того, як ліквідуватиметься обмеженість внутрішнього попиту, іноземні вкладення все більше спрямовуватимуться не в експортоорієнтовані галузі, а в галузі, що забезпечують зростаючі вищі потреби внутрішнього ринку, який ставатиме дедалі інтегрованішим у структуру глобальних ринків;
- запроваджуватиметься система підтримки високотехнологічного експорту шляхом сприяння просуванню української продукції на зовнішній ринок, спрощення та прискорення процедури експортного контролю;
- розроблятиметься заходи щодо розширення участі іноземних банків в інвестиційних проектах на території України.

На сьогодні процес включення України у світове господарство супроводжується формуванням несприятливої структури експорту, а отже, й малоперспективної

моделі міжнародної спеціалізації. Основні її риси пов'язані з тим, що Україна концентрується на постачанні на міжнародні ринки товарів і послуг (харчових продуктів, руди, металів, передусім чорних, транспортних послуг), які є відносно малодинамічними і мають тенденцію до зменшення їх частки у глобальному продажу товарів та послуг. Водночас це ринки, де панує жорстка цінова конкуренція і де цінові переваги можуть дуже швидко переходити до інших країн, особливо при застосуванні до якоїсь країни обмежувальних, дискримінаційних торгово-економічних заходів. Консервація нинішньої структури українського експорту безперспективна з огляду на те, що головні експортери потребують докорінної реструктуризації виробництва. Водночас украї мiзерними є поставки на високодинамічні ринки, які визначають перспективи світової економіки (офісне та телекомунікаційне обладнання, інші комерційні послуги), – тобто на ринки, що відзначаються насамперед неціновими формами конкуренції та підвищеною стабільністю конкурентних переваг.

Такі структурні особливості української зовнішньої торгівлі віддзеркалюють структуру конкурентних переваг української економіки з погляду критеріїв світового господарства, однак є стратегічно програшними для країни. Х слід кардинально змінити у процесі подальших ринкових трансформацій.

Украї важливий у зв'язку з цим напрям розвитку – значне підвищення рівня розвитку високих технологій та включення в глобальний високотехнологічний обмін. Адже саме в цьому аспекті ми сьогодні дуже відстаємо на фоні розвитку світового господарства.

Для України характерні низькі показники експорту високотехнологічних товарів та послуг, що зумовлено формуванням упродовж 1990-х років типу міжнародної конкурентоспроможності, яка базується передусім на цінових факторах та порівняльних перевагах у вартості природних ресурсів і робочої сили. При цьому передумови для формування високотехнологічного типу конкурентоспроможності належним чином не використовуються.

Очевидним є й відставання України за комплексом умов функціонування у глобальних мережах, внаслідок слабкого розвитку інформаційних технологій. Хоча, можливо, наші показники трохи кращі, якщо врахувати низький рівень реєстрації власників комп'ютерів, а також переважаючий в Україні тип побудови колективного, а не індивідуального користування мережею.

Отже, в Україні у процесі реформування і системної трансформації вже відбулися певні реформи в напрямку відкритості національної економіки зовнішньому світу, зокрема на основі суперечливої взаємодії протекціонізму і лібералізації зовнішньої торгівлі (важливого елемента структурної перебудови економіки). Лібералізація дозволила реалізувати економічну самостійність підприємств і створити життєздатний приватний сектор шляхом надання суб'єктам підприємницької діяльності права здійснювати зовнішньоекономічні операції; встановити зв'язок між внутрішніми та світовими цінами, що дає можливість отримувати інформацію про розподіл ресурсів на світових ринках і виявляти порівняльні переваги країн; залучити вітчизняних виробників до конкурентної боротьби на зовнішніх ринках і збільшити конкурентоспроможність національного виробництва; досягти макроекономічної стабілізації.

Досить коротка історія розвитку зовнішньої торгівлі України продемонструвала як позитивні, так і негативні сторони впровадження вільної торгівлі. До позитивних наслідків цієї політики належать: збільшення обсягів експорту навіть в умовах скорочення національного виробництва; відкриття виходу на нові ринки для українських товарів; суттєве розширення кола національних експортерів, які

формували умови для виникнення елементів конкуренції в експортній діяльності при самостійному здійсненні експортно-імпорتنих операцій. Але негативний результат дуже швидкої лібералізації зовнішньої торгівлі значною мірою поглинув позитивні фактори. Це, зокрема, низька ефективність зовнішньоторговельних операцій, небезпечний рівень неповернення валютної виручки, відсутність змін у структурі українського експорту.

Таким чином, на сьогодні структурний розвиток України не відповідає найважливішим загальносвітовим тенденціям. Виправлення цих невідповідностей має стати одним із найголовніших пріоритетів економічної політики країни. У зв'язку з цим, трансформація структури економіки повинна відбуватися за наступними напрямками:

- взаємопов'язаність процесів трансформації структури економіки із загальною стратегією державного та регіонального розвитку України;
- спрямованість процесів трансформації на реформування економіки на ринкових засадах, поліпшення стану оточуючого середовища, якості життя населення;
- забезпечення суспільної, а не тільки економічної ефективності виробництва з урахуванням соціально- та природно-екологічних проблем розвитку;
- спрямованість на раціональне використання інтегрального потенціалу території та відповідність йому трансформованої структури виробництва;
- спрямованість на вдосконалення зовнішньої функції, розвиток експортного сектора регіонів з першочерговим урахуванням їх геополітичного положення та інтегрального потенціалу;
- здійснення трансформацій на шляху вдосконалення технологій суспільно-природної взаємодії та зниження техногенного пресингу на природу;
- інвестиційна забезпеченість процесів трансформації структури економіки шляхом створення фінансово-інвестиційної інфраструктури, перш за все, за рахунок розбудови експортного сектора тощо.

Слід відзначити, що кожен із цих пріоритетних напрямів потребує подальшого детального наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Соціально-економічний розвиток України: проблеми науки і практики. Монографія. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 52-71.
2. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси // Економіка України. – 2007. – №7. – С. 4–14.
3. Сардак С.Е. Розвиток галузей промисловості України в умовах посилення економічного співробітництва країн і динамічного розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №10(65). – С. 113-117.
4. www.rada.gov.ua – Офіційний сайт Верховної Ради України.
5. www.ukrstat.gov.ua – Офіційний сайт Державного комітету статистики України.

Папп В.В. Структурное регулирование экономики Украины в контексте евроинтеграционных процессов.

Исследованы состояние и перспективы развития отечественной экономики в контексте процессов интеграции в Европейский Союз. В частности, проанализированы состояние и тенденции внешнеэкономических связей Украины, наведены их преимущества и недостатки. На основе проведенного анализа предложены направления

структурирования отечественной экономики в соответствии требованиям в ЕС, с целью активизации евроинтеграционных процессов Украины.

Ключевые слова: экономика, структура, интеграция, глобализация, процесс, внешнеэкономическая деятельность, мировое хозяйство, инвестиции.

Papp V.V. Structured Regulation of Economy of Ukraine in the Context of Eurointegration Processes.

Consisting and prospects of development of domestic economy is probed of context of integration processes in European Union. Explored condition and trends of foreign economic ties of Ukraine, directed their advantage and defect. On the base of conducting analysis are offered directions of structuring of domestic economy to accordingly requirements EU, for the reason activations eurointegration processes of Ukraine.

Key words: economy, structure, integration, process, foreign economic activity, world facilities, investments.

Надійшло 26.02.2008 р.

УДК 338.45:621(1-73)

О.Є. Кузьмін, О.І. Бала

**Метод детермінування видів корпоративної культури
машинобудівних підприємств**

Розглянуто основні підходи до визначення виду корпоративної культури підприємств. Розглянуто можливість їх застосування, на прикладі машинобудівних підприємств Львівської області. Запропоновано удосконалити типологію корпоративної культури із врахуванням способу впливу корпоративної культури на розвиток підприємства.

***Ключові слова:** корпоративна культура, види корпоративної культури, підприємства машинобудування Львівської області, інструменти визначення виду корпоративної культури.*

Корпоративна культура є важливою складовою підприємства. Зарубіжна практика свідчить, що підприємства, які розглядають її як об'єкт стратегічного управління, функціонують більш ефективно. На жаль, вітчизняні підприємства не приділяють необхідної уваги корпоративній культурі. Однією із причин цього є те, що менеджери не вміють оцінювати корпоративну культуру та, відповідно, її вплив на діяльність підприємства. Ринкова економіка дає можливість всім її суб'єктам ефективно розвиватись, проте в одних це виходить краще, а в інших гірше. Менеджери витрачають чимало зусиль на дослідження причин невдач.

© О.Є. Кузьмін, О.І. Бала, 2008.